

Ranskan suuren vallankumouksen assignnaatit

Euroopassa fiat-raham¹ juuret voidaan viedä 1400- ja 1500-lukujen taitteeseen². Tällöin italialainen lakimies Girolamo Butigella (1470–1515) ehdotti rahan arvon erottamista materiaalista eli jalometallikannasta. Aikaa kului tästä kuitenkin pari sataa vuotta ennen kuin teoriatasolta päästiin toteutukseen.

Ranskan suuri vallankumous voidaan nähdä eräänlaisena päätepisteenä Ranskan talousongelmiin, joihin Ranska oli alkuaan ajautunut Ludvig XIV (1638–1715) sotatoimien seurauksena. Suuren vallankumouksen alkaessa Ranska oli kärsinyt jo reilusti yli sata vuotta vaikeista talousongelmista, sillä maa oli ollut useita kertoja konkurssin partaalla. Tämän lisäksi Ranska ajautui vuonna 1720 skotlantilaisen John Law (1671–1729) toimesta historian ensimmäiseen pörssiromahduksen, jossa myös fiat-rahalla oli merkittävä rooli³.

Kannen taustakuvana Louis-Léopold Boillyn (1761–1865) maalaus tyypillisestä sanskulotista, vallankumouksen kannattajasta. Nimitys tulee ranskan sanasta sans culottes eli polvihousuttomat, joiksi vallankumouksellisia alettiin kutsua heidän käyttämiensä pitkien housujen vuoksi.

- 1) Fiat-rahalla tarkoitetaan rahaa, jonka arvo ei perustu mihinkään konkreettiseen, kuten kulta- tai hopeakantaan, vaan on pelkästään sopimuksen varainen. Fiat-raham valmistamista ei käytännössä mikään estä, joten rahalle on tyypillistä korkea taipumus inflaatioon. Nykyvaluutoista muun muassa euro ja Yhdysvaltain dollari ovat fiat-valuuttoja.
- 2) Kiinassa fiat -raham juuret voidaan ajoittaa Song-dynastiaan 1000-luvulle. Selgin 2003.
- 3) Ks. esim. Ferguson 2009, 113-139 ja Coggan 2012, 19-23.
- 4) Brezis & crouzet 1995, 13.
- 5) Brezis & crouzet 1995, 15.
- 6) Livre (suom. punta) vanha ranskalainen rahayksikkö, joka polveutui karolingisen ajan rahapainosta libra gallica. Yksi livre vastasi 20 soua (solidia) ja yksi sou 12 denieriä eli 1 sou = 12 denier = 1/20 livre.
- 7) Brezis & crouzet 1995, 15.

Kuva 1. 100 frangin assignaatti vuoden 1795 alusta.

Velkakirjasta fiat-rahaksi

Alkuaan Ranskan suuren vallankumouksen assignnaatit olivat korollisia joukkovelkakirjoja, joiden arvo oli sidottu kirkolta ja myöhemmin myös aristokraateilta takavarikoituun omaisuuteen. Tämän vuoksi ensimmäiset assignnaatit olivat nimellisarvoltaan hyvin suuria ja vastaavasti painosmäärältään pieneksi rajattuja. Näiden arvopapereiden haltijoilla piti alun perin olla mahdollisuus ostaa assignnaateilla kirkon omaisuutta, jonka jälkeen assignnaatit tuli suunnitelmien mukaisesti mitätöidä ja tuhota. Tällöin assignnaatit eivät vielä olleet fiat-rahaa, sillä kansalliskokouksen päätöksellä vuoden 1789 joulukuussa todettiin, etteivät assignnaatit ole rahan verrattavia maksuvälineitä.⁴

Huhtikuussa 1790 kansalliskokous päätti assignnaattien kysynnän lisäämiseksi laskea liikkeelle uusia nimellisarvoltaan pienempiä assignnaatteja, jonka lisäksi assignnaateista

tehtiin laillisia maksuvälineitä.⁵ Assignnaateista tuli fiat-raha kuitenkin vasta syksyllä 1790, jolloin liikkeelle laskettiin yhteensä 800 miljoonan livren⁶ edestä uusia assignnaatteja. Tällöin oli selvä, että kirkolta takavarikoitu omaisuus ei riittänyt kattamaan kierrossa olevia assignnaatteja. Niiden arvo perustui pelkkään yleiseen luottamukseen.

Huhtikuun 8. päivä 1793 kaikki hinnat määrättiin ilmoittamaan ainoastaan assignnaateissa. Pian tämän jälkeen – tehostakseen lakia – kiellettiin kullon ja hopean käyttö maksuvälineenä ja assignnaateista tuli ainoa virallinen maksuväline.⁷

20.4.1792 Ranska julisti sodan Itävallalle, joka aloitti Ranskan vallankumoussodat. Sota yritettiin aluksi rahoittaa muulla tavoin, mutta lopulta ainoaksi keinoksi osoittautui assignnaattien loputon painaminen. Assignnaattien kysyntä kasvoi niihin mittoihin, että vastapainetut assignnaatit eivät ehtineet edes kun-

Kuva 2. 25 frangin mandat territorial vuodelta 1796.

nolla kuivua ennen kiertoon päätymistä. Vasta tällöin Ranskan ajautui inflaation kouriin. Tätä tietoa tukevat vallankumouksen aikaisissa sanomalehdissä säilyneet hintatiedot ja hyperinflaatio iski vasta vuonna 1795.⁸ Viimeisenä virheenä voidaan pitää toukokuusta 1793 joulukuun 1794 loppuun asti voimassa ollutta hintakontrollia (*terreur économique*), joka asetti tuotteille maksimihinnat.

Lain asettamien maksimihintojen ollessa aivan liian alhaiset sekä heikko luottamus paperirahaan ajoi Ranskan takaisin luontaistalouteen. Lain seurauksena kauppiat sulkiivat liikkeensä ja maanviljelijät jättivät mieluummin maansa viljelemättä ja teurastivat karjan omaan käyttöönsä kuin myivät niitä pilkkahinnalla lain pakottamana kolmannelle osapuolelle, kuten armeijalle. Ranska ajautui nälänhätään viljasatojen jäädessä viljelemättä.⁹ Kun hintamää-

räykset peruttiin vuoden 1794 lopussa vahinko oli jo tapahtunut. Ihmiset olivat menettäneet kokonaan luottamuksensa paperirahaan ja assignaattit olivat menettäneet arvonsa ja roolinsa maksuvälineenä. Tätä yritettiin korjata ottamalla käyttöön Ranskan frangi vuoden 1795 alussa ja vuonna 1796 frangimääräinen mandat territorial, joka kuitenkin jäi vain vajaan vuoden pituiseksi kokeiluksi (kuvat 1–2). Luottamus paperirahaan oli kokonaan menetetty. Kansalle oli ihan sama minkä niminen tai näköinen seteli oli. Se ei kelvannut.

Assignaattit vallankumouksen sanansaattajina

Vallankumouksen edetessä assignaattien arvo romahti niiden lukumäärän lisääntyessä. Ollessaan arvoltaan vähäisiä ne levisivät kaikkialle Ranskaan levittäen samalla vallankumouksen sanomaa. Nykyään Ranskan vallankumous ruumiillistuu giljotiiniin. Aikalaisille vallankumous kuitenkin ruumiillistui assignaatteihin, jopa yksi giljotiinin teräosan lempinimistä oli ”*planche aux assignats*”.

Maailman poliittisimmaksi luonnehditun taideteoksen Jacques-Louis Davidin (1748–1825) Marat’n kuolema on aikalaisteos, jossa kuvataan 13.7.1793 tapahtunutta girondisti Charlotte Cordayn puukottaman Vuoripuolueen keskushahmon Jean-Paul Marat’n kuolemaa (kuva 3). Teoksessa ainoana esineenä Marat’n kirjoittaman kirjeen¹⁰ ja mustepullon ohella on tarkasti kuvattuna viiden livren assignaatti vuodelta 1791/2, joka toimii teoksessa vallankumouksen symbolina (kuva 4). Marat’n tiedetään syyttäneen assignaatteja oman aikansa kurjuudesta¹¹.

Assignaattien symbolinen asema näkyy muun muassa lukuisissa karikatyyreissä, joita vallankumouksen vastustajat levittivät noin 10 kuukauden ajan aina kuninkaan viraltapanoon saakka. Näissä kuvataan muun muassa narreina assignaatteihin pukeutuneita ihmisiä. Assignaattien tuhoamisen jälkeen markkinoille ilmestyi useita assignaattiaiheisia *Trompe l’œil*-kuvia¹².

Assignaattit maksuvälineenä

Assignaattit olivat yksipuolisia, mutta aikaansa nähden hyvin pitkälle mietittyjä. Setelit olivat numeroituja, allekirjoitettuja ja päivätty ensin gregoriaanisen kalenterin mukaan ja myöhemmin vallankumouskalenterin mukaisesti.

Assignaattit painettiin vesileimalliselle paperille, joka oli yksilöity jokaiselle setelityypille omanlaisekseen, vaikka joissain tyypeissä esiintyy useammanlaisia vesileimoja¹³. Turvallisuustekijöinä vesileiman lisäksi käytettiin ns. piilopisteitä, joiden tarkoitus oli harhauttaa väärentäjiä (kuva 5). Tämän ohella käytettiin puristeleimoja, jotka tosin kuluivat nopeasti kierrossa (kuva 6). Aikalaiset olivat tietoisia, etteivät käytössä olleet turvallisuus-

8) Kvantiteettiteoreetikko Irving Fisherin rahanarvoa kuvaavan ”vaihdon yhtälön” mukaan inflaatio alkaa laukkaamaan aina kun setelipaino käynnistetään. Hyperinflaatio ei kuitenkaan aiheutunut suoranaisesti rahan painamisesta, vaan kalliiksi käyneestä sodasta.

9) Brezis & crouzet 1995, 16-17, 33-37.

10) J-J David kuului itse jakobiineihin, joten hänen näkemyksensä mukaan Marat kirjoitti kirjetta sodassa miehensä menettäneelle naiselle, jonka liitteeksi assignaatti oli tarkoitettu. Vastapuolen mukaan Marat oli kylvyssä kirjoittamassa tappolistaa, sillä Marat tiedetään olleen kuolemantuomion kannattaja, joka hyväksyi satojen vallankumouksen vastustajien teloitukset.

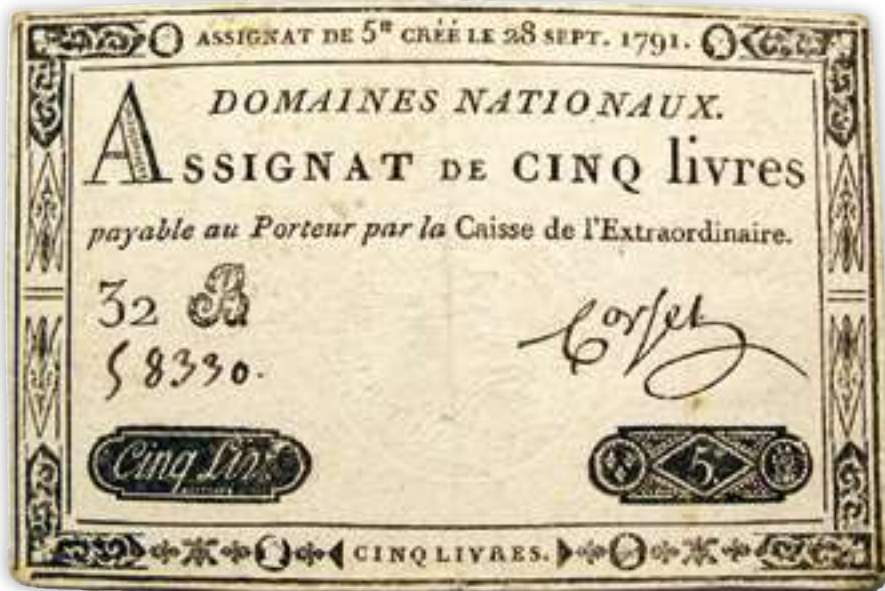
11) Jaurès 1923, 131.

12) Taws 2007 & Taws 2011. *Trompe l’œil* (suom. silmää harhauttava) on maalaustaiteen keino, jolla pyritään harhauttamaan katsojaa illuusion keinoin.

13) Vesileimat otettiin Euroopassa ensimmäisenä käyttöön sisilialaisessa Fabrianon paperimyllyssä, jossa noin vuoden 1271 tienoilla valmistettiin ensimmäinen vesileimallinen paperi C.E. Rusconin toimittamaan Cartiere Burgon 50-vuotisjuhlateokseen. Lindgren 1998, 18.

Kuva 3. Marat’n kuolema. Jacques-Louis David, 1793. Öljy kankaalle. Royal Museums of Fine Arts of Belgium. Kuva: Wikipedia commons.

Kuva 4. 5 livren assignaatti 28.9.1791.

Kuva 5. 500 livren assignaatti vuodelta 1794. Kyseisessä setelissä on 8 piilopistettä.

tekijät olleet tekniikaltaan väärentäjien ulottumattomissa. Tämä tulee ilmi tekstistä: "la loi punit de mort le contrefacteur / la nation récompense le dénonciateur" (suom. Laki rankaisee väärentäjää kuolemantuomilla / Valtio palkitsee ilmiantajan). Sisältönsä vuoksi nämä voidaan laskea turvatekijöiksi, sillä giljotiinin kultakaudella uhkaus oli syytä ottaa todesta. Vallankumouksen lop-

Kuva 6. Yksityiskohta valokuvan 1 setelin puristelemasta.

pupuolella väärentäminen oli tosin tarpeetonta, koska seteleihin käytetty paperi oli itse assignaattia arvokkaampi (kuvat 7).

Ranskan vallankumouksen eteneminen monarkiasta perustuslailliseksi monarkiaksi ja lopulta tasavallaksi näkyy assignaattien kohdalla etenkin kuningas Ludvig XVI:n muotokuvan käsittelyssä. Alun perin kuninkaan sivuprofiililla pyrittiin hankkimaan yleisön luottamusta paperirahaa kohtaan, joista osa yhä muisti Law:n paperirahakokeilun. Kansalliskokous lakkautti monarkian ja laittoi kuningas Ludvig XVI:n viralta 10. elokuuta 1792. Viimeinen seteli, jossa Ludvig XVI muotokuva esiintyy on 24.10.1792 päivätyssä 25 livren setelissä. Tämän jälkeen tasavaltaan viittaavat kuva-aiheet korvasivat monarkiaan viittanneet kuva-aiheet (kuvat 8–9). Ennen kuninkaan viraltapanoa kaikissa 25 livreä pienemmissä assignaateissa – 10 livren seteliä lukuun ottamatta – kuningas esiintyy puristelemojen kuva-aiheena. Kaikissa näitä suuremmissa seteleissä kuninkaan sivuprofiili esitettiin puolestaan painettuna.

Assignaatit edustavat tyyliltään klassisismia, joka näkyy muun muassa assignaattien kuvakenttää rajaavissa marginaaleissa. Näiden kuva-aiheet vaihtelevat heraldisesta liljasta (fleur de lys) aina vitsakimppuun (fasces), jonka lisäksi assignaattien kuva-aiheet vaihtelivat Henrik IV:stä Herakleeseen, Gallian kukkoon ja vapauslakkiiin.

30.1.1796 viidensadan neuvosto äänesti assignaattien poisvedosta ja kaikkien jäljellä olevien seteleiden tuhoamisesta. Pian tämän jälkeen 19.2.1796 nykyiselle Place Vendômen aukiolle kasattiin valtava määrät assignaatteja ja niiden valmistamiseen tarvittavaa välineistöä, kuten painolaattoja ja leimasimia, jotka rikottiin ja poltettiin kansan nähden. Näiden tuhoutuessa yleisö alkoi hurrata suuren ääneen "Vive la liberté!". Näin assignaatit olivat tulleet tiensä päähän. Samassa tilaisuudessa talousministeri Dominique-Vincent Ramel de Nogarret julisti assignaattien aiheuttaneen vallankumouksen, tuhonneen sääty-yhteiskunnan, suistaneen kuninkaan valtaistuimelta ja synnyttäneen tasavallan¹⁴.

14) Lafaurie 1981, 7.

pvä/livre	10 sous	15 sols	25 sols	50 sols	5	10	25	50	60	70	80	90	100	125	200	250	300	400	500	1000	2000
19. & 21.12.1789 ja 16. & 17.4.1790															1,30		0,40			0,15	
29.9.1790								2,2	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5						0,44		0,15
6.5.1791					20																
19.6.1791								2,6	0,83				1,3						0,28		
19.6.1791 & 12.9.1791															0,375		0,25				
28.9.1791					20																
1.11.1791					60																
16.12.1791						10*	4														
1.4.1792	80*	80	80*	40*																	
30.4.1792					8,08*			2							0,50						
27.6.1792					20																
31.7.1792					10																
31.8.1792								1							0,50						
24.10.1792	80*	80*				78,75*	4														
21.11.1792																		3,87			
14.12.1792								11													
23.5.1793	41,28*	64,72*		153,68*																	
6.6.1793							22,12*														
28.9.1793														5,72		4,99					
31.10.1793					60																
8.2.1794																				8,38	

pvä/frangia	25	50	100	250	500	750	1000	2000	10 000
7.1.1795			11,3			0,19	5,94	5,54	1,25
11.1.1796	0,14	0,06	0,1	0,04	0,03		0		
18.3.1796	6,8*		3,99*	1,48	2,8				

Lopuksi

Ranskan suuri vallankumous oli tragedia. Suurelle yleisölle suunnattu tietokirjallisuus ei yleensä huomioi sitä kuinka valtava merkitys fiat-rahalla oli vallankumouksessa. Assignaatit toimivat polttoaineena, jolla vallankumouksen moottori pidettiin käynnissä ja rahoitettiin. Assignaatien historia osoittaa hyperinflaation olevan aina poliittinen ilmiö. Ranskan suuren vallankumouksen aikainen hyperinflaatio poikkesi moderneista teollistuneen aikakauden hyperinflaatiosta muutamalla tavalla. Ensinnäkin kierrossa oli eniten nimellisarvoltaan kaikista pienempiä seteleitä ja tähtitieteellisiä nimellisarvoja ei esiintynyt, kuten esimerkiksi Unkarissa vuonna 1946. Toisaalta tuttuja hyperinflaation elementtejä oli nimellisarvoltaan eri arvoisten seteleiden suuri lukumäärä ja kierrossa olevan rahan lukumäärän moninkertaistuminen jatkuvan rahan liikkeelle laskun seurauksena.

Kuva 7. 50 sols vuodelta 1793.

Tutkimuskirjallisuus

Butigella, Girolamo. Repetitiones in legem cum quid. In Repetitionum in varias iuris civilis leges, ed. Pompeius Limpius, 2:83-86. Venice: sub signo aquilae renovantis. 1608.

Brezis, Elise S. & Crouzet, François H. "The Role of Assignats during the

French Revolution: An Evil or Rescuer?" *Journal of European Economic History*, vol. XXIV, 1995. s. 7-40.

Coggan, Philip. *Paper promises: Debt, Money, and The New World Order*. New York. 2012.

Ferguson, Niall. *Rahan nousu*.

Maaailman rahoitushistoria. (suom. Kimmo Pietiläinen). 2009.

Jaurès, Jean. *Histoire Socialiste de la Révolution Française*. Paris 1923.

Lafaurie, Jean. *Les Assignats et les papiers-monnaies émis par l'État au XVIIIe siècle*. Paris 1981.

Lindberg, N. J. *Paper Comes to the North. Sources and Trade Routes of Paper in the Baltic Sea*

Region 1350-1700: a Study Based on Watermark Research. IPH Monograph 2, Vantaa 1998.

Maurice Muszynski, *Les assignats de la Révolution Française*. 1981.

Selgin, George. "Adaptive Learning and the Transition to Fiat Money", *The Economic Journal* 113 (2003). s. 147-165.

Taws, Richard. 'Trompe-l'Oeil and Trauma: Money and Memory after the Terror', *Oxford Art Journal*, 30:3 (2007). s. 353-376.

Taws, Richard. 'The Currency of Caricature in Revolutionary France' in *The Efflorescence of Caricature, 1715-1838*, toim. Todd Porterfield, 2011. s. 95-115.

Kuva 8. 25 livren seteli vuodelta 1792. Viimeinen assignaatti, jossa Ludvig XVI esiintyy.

Kuva 9. 25 livren seteli vuoden 1793 alusta. Viittauksia kuninkaaseen ei enää löydy.